

A menekültek és menedékkérők munkaerőpiaci integrációjával kapcsolatos megoldások

Bevezetés

A fogadó államok munkaerőpiacra való gyors belépés biztosítása az európai menekültügyi válság megoldásának részét képezi. Ez a jelentés a menekültek (a hivatalosan elismert, nemzetközi védelmet biztosító jogállással rendelkezők) és a menedékkérők (a nemzetközi védelmet kérelmezők és a határozatra várók) munkaerőpiaci integrációjával kapcsolatban eddig elvégzett kutatást viszi tovább.

A tanulmány célkitűzései a következők:

- a jogszabályokra és a 2016 első felében tett gyakorlati intézkedésekre vonatkozó információk frissítése;
- a munkaerőpiaci integráció vizsgálata a menedékkérők és menekültek befogadásával és támogatásával összefüggésben;
- annak megvizsgálása, hogy a szociális partnerek milyen szerepet játszanak ezen a területen.

A tanulmány alapjául nagyrészt az Eurofound által létrehozott, a 28 uniós tagállam és Norvégia európai összekötőinek hálózata számára eljuttatott kérdőív segítségével gyűjtött adatok szolgálnak. A kérdőívre adott válaszok helyzetképet nyújtanak az aktuális fejleményekről.

Szakpolitikai háttér

A menedékkérők 2015-ben tapasztalt hirtelen és tömeges beáramlása kezdetben elsősorban az uniós frontországok, Görögország és Olaszország – a menedékkérők első belépése szerinti országok – számára jelentett humanitárius kihívást. Hamarosan előtérbe kerültek azonban az újonnan érkezők sikeres integrációjával kapcsolatos hosszabb távú kérdések és fokozott érdeklődést váltottak ki a társadalmi befogadást elősegítő intézkedések iránt. Mivel a társadalmi befogadás szorosan összefügg a sikeres munkaerőpiaci integrációval, számos uniós tagállam szakpolitikai menetrendje kiemelt prioritásként kezeli azt a kérdést, hogy hogyan biztosítható a munkaerőpiacra való gyors belépés és munkaerőpiaci integráció. Ez nem meglepő, mivel a társadalmi befogadás mellett gazdasági szempontból a munkaerőpiaci integráció a racionális válaszlépés, különösen, ha hatékony a megvalósítása.

Fő megállapítások

A menekültügyi eljárás átlagos időtartama számos országban megnövekedett (bizonyos esetekben elég jelentős mértékben). Mindemellert különböző intézkedéseket vezettek be a határozatok meghozatalával kapcsolatos késedelmek hatásainak csökkentésére; bizonyos esetekben a menedékkérők egyes csoportjai vonatkozásában felgyorsították az eljárást.

A menedékjog megszerzésével kapcsolatos késedelmeknek messzemenő következményei lehetnek, mivel a legális munkavállalás rendszerint összekapcsolódik a nemzetközi védelmi jogállással, azaz csak a menekültek számára elérhető lehetőség. A menedékkérők hirtelen és tömeges beáramlása miatt azonban számukra is meg kellett könnyíteni a munkaerőpiacra való belépést.

A menekültválság által leginkább érintett tagállamok általában ezt a megoldást alkalmazzák, azért mégis számos, a válsághoz kapcsolódó kihívással szembesülnek.

A befogadóállomásokon biztosított életkörülmények gyakran nem megfelelőek az emberek munkába állásra való felkészítéséhez. Túlszűfoltagságról és rossz körülményekről számolnak be, valamint férőhelyhiányról. Problémák tapasztalhatók a külső szolgáltatók által nyújtott szolgáltatások igénybe vétele terén, és nehezen oldható meg a szolgáltatások összehangolása.

- Jóllehet tervek szerint történik a menedékkérők és a menekültek földrajzi elosztása, az esetek többségében lakáshiány miatt nem vehető figyelembe a munkahely közelsége.
- A menedékkérőkkel foglalkozó foglalkoztatási szolgálatok finanszírozása kevésbé jól bejártatott, mint a menekültekkel foglalkozóké. A hozzáférés és a részvételi szabályok sem olyan egyértelműek.
- A dolgozó menedékkérőkre vonatkozó szociális biztonsági jogosultságok országonként változóak, és a szabályok olykor kedvezőtlenebbek, mint más migráncsoportok, többek között a menekültek esetében.
- A menedékkérőknek nagyon kevés lehetőségük van az önfoglalkoztatásra, főleg a bizonytalan jogállásuk miatt.
- A munkáltatók ritkán kapnak ösztönzést menedékkérők foglalkoztatására; egyáltalán nem alkalmazzák a bértámogatás eszközét.

- Jóllehet a menedékkérők iskolás korú gyermekei valamennyi tagállamban részt vehetnek a kötelező oktatásban, nem mindig garantálják számukra a speciális feltételeket. Bizonyos országok arról számoltak be, hogy az iskolák nincsenek eléggé felkészülve a menedékkérők gyermekeinek fogadására.

A válság nyomán a menedéjog megadása számos országban ideiglenessé vált. Az ideiglenes menedéjog biztosítása gyengítheti a menekültek munkaerőpiaci helyzetét, mivel elrettentheti a munkáltatókat attól, hogy alkalmazzák őket, hosszabb távú szerződést kínáljanak számukra, vagy hogy képzésbe fektessenek be.

Az utóbbi időben több ország csökkentette a nem foglalkoztatással összefüggő szociális szolgáltatásokat, valamint a menekülteknek vagy a menedékkérőknek, vagy mindkét csoportnak járó támogatásokat. Ez akár növelhetné is a munkavállalás iránti motivációjukat, ugyanakkor további akadályokat is gördíthet munkaerőpiaci integrációjuk elé, mivel kihatással van életkörülményeikre. A családtagok korlátozása hasonló hatással járhat, tovább késleltetve a társadalmi befogadást és a munkaerőpiaci integrációt.

A menekültek önfoglalkoztatásának elősegítését célzó intézkedések számos országban vagy az általános kezdeményezések közé tartoznak, vagy többnyire a bevándorlókat érintik, következésképpen nem veszik figyelembe a menekültek sajátos szükségleteit. A magánügynökségeket (a közvetítőket és a munkaerő-kölcsönzőket) kevésbé vonják be a menekülteknek és a menedékkérőknek szóló foglalkoztatási szolgáltatások nyújtásába.

A szociális partnerek aktív szerepet játszanak a legfontosabb célországok többségében, ahol olyan fontos témákra helyezik a hangsúlyt, mint a menekültek oktatása és tanulószereződéses gyakorlati képzése, munkaerőpiacra való belépésének felgyorsítása és felvétele.

Együttes nyilatkozataikban a szociális partnerek gyakran hangsúlyozzák, hogy szükség van a menekültek és a menedékkérők tartós és gyors munkaerőpiaci integrációjára. Míg a szakszervezetek a tartós integrációt igyekeznek kiemelni annak biztosítása érdekében, hogy a menekültek és a menedékkérők hosszú távon élhessenek és dolgozhassanak egy adott országban, a munkáltatók a gyors integrációra teszik a hangsúlyt, hogy új munkaerő alkalmazásával növeljék versenyképességüket.

Szakpolitikai iránymutatások

- A foglalkoztatással kapcsolatos szempontok fontosak, amikor a menekültek és a menedékkérők egy adott országon belüli földrajzi elosztásáról kell dönteni. Lakáshiány esetén azonban gyakran nem lehet kellő figyelmet fordítani a munkaerőpiaci integrációra. Ezért az új lakhatási lehetőségek felkutatásakor figyelembe kell venni a munkahelyek elérhetőségét.
- Több figyelmet kell szentelni a szociális szolgáltatások nyújtásának (például speciális oktatás a menedékkérők gyermekei számára, egyéb családi támogatás, megfelelő egészségügyi ellátás), és külső szolgáltatók igénybe vétele esetén a befogadóállomásokon nagyobb összhangot kell teremteni a szolgáltatók között.
- A menekültügyi eljárás során növelni kell a foglalkoztatási szolgálatok hatáskörét a menedékkérők munkaerőpiaci integrációjának jobb előkészítése érdekében.
- Az általános aktív munkaerőpiaci szakpolitikai intézkedések többnyire nem elegendőek. A menekülteknek és a menedékkérőknek szóló egyedi intézkedésekre van szükség (például nyelvoktatás, munkahelyi képzés és a korábban érkezett migránsok által nyújtott mentorálás). Az intézkedéseknek az önfoglalkoztatásban rejlő kihasználatlan lehetőségeket is figyelembe kell venniük.
- Meg kell találni a megfelelő egyensúlyt a gyors és tartós integráció között. Az integrációra vonatkozó terveknek a realitás talaján kell maradniuk: először az alacsony szakképzettséget igénylő munkakörök jöhetnek (a kezdeti munkatapasztalat megszerzéséhez), de a tartósabb integrációhoz karrierlehetőségeket kell kínálni.
- Meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy a magán munkaerőpiaci közvetítők vagy munkaerő-kölcsönzők részt vegyenek a foglalkoztatási szolgáltatások nyújtásában (esetleg az állami foglalkoztatási szolgálatokkal együttműködésben).
- Számos országban nem ismerik el eléggé, hogy a szociális partnerek milyen fontos szerepet játszanak a munkaerőpiaci integrációban. Nem csupán gyakorlati tapasztalataik lehetnek hasznosak, hanem a velük (valamint más szereplőkkel) való jobb koordináció az integrációs folyamat hatékonyabb végrehajtását eredményezheti.
- Az uniós szintű platformok nemcsak az ígéretes intézkedésekkel kapcsolatos tapasztalatok cseréjéhez szolgálhatnak hasznos eszközként, hanem a meglévő kezdeményezések nyomán követéséhez és értékeléséhez is (amint azt a 2016-ban elfogadott, „A harmadik országbeli állampolgárok integrációjára vonatkozó cselekvési terv” javasolta).

További információ

„A menekültek és menedékkérők munkaerőpiaci integrációjával kapcsolatos megoldások” című jelentés a www.eurofound.europa.eu/publications internetes oldalon érhető el

További információért forduljon Fóti Klára kutatásvezetőhöz a kfo@eurofound.europa.eu címen.